

Helsinki 10.6.2021

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
00102 Eduskunta

Eduskunnan oikeusasiamiehelle

Haluamme kunnioittavasti omasta ja edustamiemme yritysten puolesta saattaa Eduskunnan oikeusasiamiehen tutkittavaksi ympäristöministeriön toiminnan asianmukaisuuden ja laillisuuden liittyen öljylämmityksestä luopumisen avustuksiin pientaloissa.

Avustusten myöntäminen on aloitettu vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion momentissa 35.20.56 ”Avustukset asuinrakennusten öljylämmityksestä luopumiseksi” määritellyillä perusteilla. Avustushaku avautui 1.9.2020, mutta avustusta voidaan takautuvasti myöntää kustannuksiin, jotka ovat syntyneet 1.6.2020 jälkeen.

Katsomme öljylämmitysjärjestelmien poistamiseen ja lämmitysmuodon muuttamiseen annettavan avustuksen syrjivän elinkeinotoimintaamme ja rajoittavan perusteettomasti öljylämmityskiinteistöjen haltijoita hyödyntämästä muita, päästöjen kannalta parempia ja edullisempia tapoja kehittää olemassa olevaa lämmitysjärjestelmäänsä.

Tukien myöntäminen ollessa jo käynnissä, on ympäristöministeriössä nyt laadittu ehdotus valtioneuvoston asetukseksi öljylämmityksestä luopumisesta pientaloissa (Perustelumuistio 19.04.2021). Avustuksen myöntämisen ehdot on ehdotuksen mukaan tarkoitus pitää samana kuin em. lisätalousarviossa on esitetty.

Lisätalousarvion perusteella jo käynnistettyjen avustusten myöntämisen perusteet ja lainmukaisuus olisi tutkittava ja selvitettävä, onko jo myönnettyjen avustusten osalta tehtävä korjaavia toimenpiteitä. Lisäksi nyt ehdotettua valtioneuvoston asetusta ei voi käsityksemme mukaan saattaa esitetyssä muodossa voimaan, vaan ehdotusta on perusteellisesti korjattava.

Perustelut

Lisätalousarviossa asetettuja avustuksen myöntämisperusteita, saati avustuksen suorita tai epäsuoria vaikutuksia kansalaisten ja elinkeinonharjoittajien oikeuksiin ja velvoitteisiin ei ole missään vaiheessa kunnolla ja kriittisesti arvioitu.

Myös uuden asetusehdotuksen vaikutusarviointi on öljylämmityskiinteistöissä asuvien perusoikeuksien ja elinkeinonharjoittajien toiminnan rajoittumisen kannalta puutteellinen, harhaanjohtava ja virheellinen.

Avustuksen soveltamisala niin lisätalousarviossa kuin nyt annetussa asetusehdotuksessa, jonka mukaan avustusta myönnettäisiin pientalon öljylämmitysjärjestelmän poistamiseen ja lämmitysmuodon muuttamiseen öljylämmityksestä muihin lämmitysmuotoihin, ei täytä kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta. Myöskään perustelut päästöjen vähentämisen kannalta eivät ole kestäviä.

Avustusta on perusteltu hallitusohjelman kirjauksella virheellisesti, koska sen väitetään yksiselitteisesti tukevan mm. rakennuskannan energiatehokkuuden parantamista ja päästöttömään lämmöntuotantoon siirtymistä. Lämmitysmuodon vaihtaminen yksin ei kuitenkaan paranna rakennuksen energiatehokkuutta eli perustelu ei pidä paikkaansa.

Tuen oikeutusta arvioitaessa ei ole otettu huomioon eri lämmitysmuotojen hyötysuhteita lainkaan. Nestemäisestä polttoaineesta saadaan noin 95 % hyötysuhteella energia ulos, kun esim. tuulivoimalla hyötysuhde on 25 % ja lauhdevoimalla 30 %. Kaukolämpöön liittyy myös huomattavia siirtohäviöitä.

Tuen yksiselitteisenä edellytyksenä on irrottautuminen öljylämmitysteknologiasta, vaikka juuri tätä teknologiaa parantamalla, uudistamalla sekä täydentämällä sitä uusiutuvaa energiaa hyödyntävällä rinnakkaisteknologialla päästäisiin pienempiin päästöihin kuin useimmilla tuettaviksi määritellyillä lämmitysmuodoilla. Tämä koskee erityisesti lämmöntuotantoa silloin, kun lämmitystarve on suurimmillaan eli huipputuotannon jaksoja talviaikaan.

Esitetyssä muodossa tuki, joka siis on jo otettu käyttöön vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion perusteella, ei salli tai hyväksy tuen piiriin myöskään järjestelmiä, joissa voidaan käyttää esimerkiksi yksinomaan 100 % uusiutuvaa lämmitysöljyä, jollainen tuote on jo markkinoilla.

Esitetty tuki ei kohtelee tasapuolisesti kaikkia päästöjä vähentäviä teknologioita eikä käsityksemme mukaan siten ole myöskään kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun kannalta asianmukainen. Tuen soveltamisalaa pitäisikin laajentaa niin, että se mahdollistaa öljylämmitysjärjestelmän uudistamisen liittämällä siihen uusiutuvaa energiaa hyödyntävää rinnakkaisteknologiaa (hybridi) ja mahdollistamalla myös järjestelmät, joissa voidaan hyödyntää uusiutuvia nestemäisiä polttoaineita. Kun nämä lämmitysmuodot nyt rajataan tuen ulkopuolelle, sillä on välittömiä haitallisia vaikutuksia tällaisia lämmitysjärjestelmiä tai uusiutuvia nestemäisiä polttoaineita lämmityskäyttöön toimittavien elinkeinonharjoittajien toiminnalle.

Lisätalousarvion perusteella ja nyt esitetyllä valtioneuvoston asetuksella tuettaviksi esitetyt toimenpiteet, eli siirtyminen esimerkiksi kaukolämpöön, maalämpöön tai vesilämpöön (oik. ilma-vesilämpö), aiheuttaisivat myös selvästi suuremmat päästöt lämmityskaudella kuin öljylämmitysjärjestelmä, joka on muutettu ns. hybridijärjestelmäksi liittämällä öljyn rinnalle ilma-vesilämpö ja käyttämällä öljykattilassa uusiutuvaa nestemäistä polttoainetta.

Biopolttoöljyn tai oikeammin uusiutuvan nestemäisen polttoaineen ja biokaasun sulkeminen tuen piiristä on myös ollut täysin perusteetonta ja tulee käytännössä estämään nestemäisen biopolttoöljyn ja biokaasun markkinat lämmityksessä.

Käyttöön otettu ja jatkettavaksi esitetty tukipolitiikka on tältä osin myös ristiriidassa uusiutuvan energian edistämistä koskevien tavoitteiden kanssa. Tukien piiristä on käytännössä kokonaan suljettu pois järjestelmät, joilla voitaisiin hyödyntää esimerkiksi 100 % uusiutuvia nestemäisiä (tai kaasumaisia) polttoaineita. Toimenpideohjelma ei

erityisesti tältä osin kestä kriittistä tarkastelua, kun samaan aikaan tukea ohjattaisiin kaukolämpöön siirtymiseen.

Esimerkkiopintalon, jonka energiantarve on noin 22 000 kWh/a, laskennalliset päästöt vuodessa ovat noin 1000 kg pienemmät uusiutuvan lämmitysöljyn ja ilma-vesilämpöpumpun yhdistelmään perustuvalla hybridilämmityksellä, kuin ilma-vesilämpöpumpun ja sähkökattilan yhdistelmällä. Uusiutuvan lämmitysöljyn ja ilmavesi-lämpöpumpun yhdistelmä ei kuitenkaan oikeuta tukeen. Tämä jo yksin osoittaa avustukseen oikeutettujen toimenpiteiden kestävämmyyden.

Kaukolämmön tuotannosta 51 % on edelleen fossiilista (Energiateollisuus, 2018). Joissakin kunnissa kuten Helsingissä fossiilisten energialähteiden osuus kaukolämmön tuotannossa voi olla jopa 90 % luokkaa. Silti avustuksella tuetaan siirtymistä myös kaukolämpöön, vaikka öljylämmitysjärjestelmän uudistamisella ja täydentämisellä uusiutuvaan energiaan perustuvalla rinnakkaisteknologialla (hybridi) sekä uusiutuvien polttoaineiden käytöllä olemassa olevassa järjestelmässä saavutettaisiin merkittävästi pienemmät päästöt.

Tuki kaukolämpöön siirtymiselle on myös tukea alueelliselle monopolille, jolloin terve taloudellinen kilpailu käy tuen vuoksi lämmitysmarkkinoilla entistä vaikeammaksi. Tämän olisi jo yksistään pitänyt riittää perusteeksi sulkea kaukolämpöön siirtyminen pois tuen piiristä.

Käyttöön otetut ja jatkettaviksi ehdotetut luopumistuet ohjaavat rakennusten lämmitystä lähes yksinomaan ns. johtosidonnaisiin lämmitystapoihin kuten sähkön perustuviin lämpöpumppeihin tai kaukolämpöön. Kaukolämpöön siirtymistä tukemalla pönkitetään alueellisia monopoleja ja sähkölämmityksen tuella sähkön tuottajia. Kummassakaan tapauksessa ei ole kyse täysin, tai läheskään uusiutuvista lämmitysjärjestelmistä.

Tarkastelematta on myös jäänyt, kuinka tuen kohteena olevien lämmitystapojen energia tuotetaan, ts. ehdotuksessa ei ole lainkaan tuotu esiin, mikä on esimerkiksi kaukolämmön tuotantorakenne (yli 50 % fossiilista, Helsingissä jopa 90 %) tai sähkön huipukuorman tuotannon/tuonnin päästöt verrattuna esimerkiksi nestemäiseen polttoaineeseen perustuvaan hybridijärjestelmään.

Tavoiteltu nopea muutos voi johtaa myös lämmitysratkaisujen kriisiherkkyyden huomattavaan kasvuun, jos hajautetut lämmitysratkaisut katoavat öljylämmityksestä luopumisen toimenpideohjelman ja tukien seurauksena lähes kokonaan.

Vaikka uusiutuva lämmitysöljy on noin 30 snt fossiilista polttoöljyä kalliimpaa, olisi sen käyttäminen hybridilämmityksessä silti edullisempaa kuin sähkönkäyttö, ja hiilidioksidipäästöt lähes 70 % pienemmät. Pohjoismaissa on arvioitu sähkönkulutuksen myös kasvavan ilmastotavoitteiden seurauksena peräti 60 % (Energiateollisuus). Nyt puheena oleva avustus on omiaan vahvistamaan kehitystä, jossa huoltovarmuutta heikennetään ”panemalla kaikki munat yhteen koriin”, kun lämmitysjärjestelmiä muutetaan entistä enemmän johtosidonnaisiksi.

Nstemäiseen polttoaineeseen perustuvan hybridilämmityksen rakentamis- ja käyttökustannukset olemassa olevissa kiinteistöissä olisivat myös selvästi pienemmät kuin öljylämmitysjärjestelmän poistaminen ja lämmitysmuodon muuttaminen kokonaan.

Hybridin käyttökustannukset jäävät myös selvästi matalammiksi kuin kokonaan muutettussa järjestelmässä. Lämpö riittää kaikissa olosuhteissa ja järjestelmän huolto- ja kriisivalmius hybridiratkaisussa on helposti ja edullisesti varmistettavissa. Lämmityksen rakentaminen kokonaan ns. johtosidonnaisten energiamuotojen varaan merkitsee sen sijaan huomattavaa riskinottoa Suomen olosuhteissa.

Suomi voisi olla myös aidosti edelläkävijä lämmityksen CO₂ päästöjen osalta eikä kuluttajan tarvitsisi tehdä kalliita investointeja. Myös valtiontalouden (tuet) kannalta hybridiratkaisujen ja uusiutuvan lämmitysöljyn käyttöön kannustaminen merkitsisi selvää säästöä.

Suuremmissa kiinteistöissä sähkönkäyttö kuormittaa myös kiinteistön sähköliittymää ja talokaapelointia, joiden suurentamisesta aiheutuu huomattavat kustannukset. Sama ongelma tulee vastaan myös ikääntyneimmissä pientaloissa, koska rakennusten sähköliittymät on rakennettu öljylämmitykselle.

Öljylämmityksestä luopumisen tuki, jonka tarkoituksena on irrottautua kokonaan tietyistä teknologiasta, pysäyttää nestemäiseen polttoaineeseen perustuvien lämmitysjärjestelmien ja tuotteiden kehittämisen ja markkinat täysin perusteettomasti. Tällainen tuki voi olla omiaan myös heikentämään öljyn / nestemäisen polttoaineen varastoinnin riskienhallintaa kiinteistöillä, kun järjestelmiä ei uudisteta ja tuotteiden saatavuus markkinoilla heikentyy. Öljylämmityskiinteistöjen riskienhallintaa onkin jo pitkään haitannut energia- ja ilmastopolitiikasta johtuva öljylämmityskielteinen asenneilmapiiri, joka ei ole kannustanut kiinteistönhaltijoita erityisemmin öljysäiliöiden huolenpitoon ja näiden järjestelmien uusimiseen. Nyt puheena oleva luopumistuki vain vahvistaisi tätä kielteistä kehitystä.

Allekirjoitukset

Jari Kivistö
Termocal Oy
Toimitusjohtaja

Markku Lampinen
Laatukattila Oy
Toimitusjohtaja

Reijo Ström
Oy Motorola Ab/Motoplast
Yksikönjohtaja